

Symbyly moravské identity

Moravskoslezská orlice. 1990, číslo 14, strana 12 – sekce Vlastivěda

S řešením samosprávného postavení Moravy vyvstává otázka moravských symbolů, znaku a praporu. Šachová orlice je starobylým znakem Moravského markrabství a objevuje se na pečetích země od 13. století. Barevné provedení je známo až z tzv. Curyšské role z počátku 14. století, kde je na modrém gotickém štítě zobrazena bílá a červeně kostkovaná orlice se zlatou zbrojí (zobákem a pařáty) a zlatou královskou korunou. Privilegiem římského císaře Bedřicha III. bylo r. 1462 červeno-bílé šachování orlice změněno na červeno-zlaté (žluté). Všechny svobody a privilegia Moravského markrabství – tedy i toto uvedené potvrdil r. 1479 Matyáš Korvín co uherský a zejména český král a moravský markrabí. Používala se však i potom orlice bílo-červená, jak ji v grafickém provedení zobrazují zemská zřízení z l. 1546, 1562 a 1604. Královskou korunu – vlastně atribut samostatnosti zaznamenal na hlavě orlice též B. Paprocký (1593). Šachovaná orlice s královskou korunou je vyražen i na královských mincích z počátku 17. století.

V plném rozsahu potvrdil platnost privilegia z r. 1462 Moravskému markrabství při vyhlášení Obnoveného zemského zřízení r. 1628 římský císař, český král a moravský markrabí Ferdinand II. Privilegium nabylo tak pro Moravu státoprávně platnosti zákona. Mimo Moravu se nicméně stále používala korunovaná orlice červeno-bílé (P. Stránský, 1634). T. Pešina z Čechorodu (1663) se pak na základě tradice o dávné příbuznosti s Chorvaty domníval, že původně šlo o červeno-bílé šachovanou desku v modrém poli zaměněnou později za stejně šachovanou orlici se zlatou královskou korunou. Zákon se plně neuplatnil ani na Moravě, jak ukazuje červeno-bíle kostkovaná orlice v Knize stavu panského, která byla založena r. 1670. Téže orlice se používalo též v tištěných zprávách a usneseních Moravského zemského sněmu.

Privilegium a jeho potvrzení upadlo zřejmě koncem 17. a 18. století v zapomenutí a objevilo je až novodobé historické bádání počátkem 19. století. Když se císař Ferdinand V. ujal vlády a dal r. 1836 vypracovat znaky všech zemí včetně Moravy, již v císařském znaku měla representovat červeno-bílá orlice v modrém poli, moravští stavové obeznámení s privilegiem z r. 1462 a jeho potvrzením r. 1628, protestovali u císaře a žádali opravu znaku podle privilegia. Dvorská kancelář nevyjádřila r. 1838 žádné pochybnosti o platnosti privilegia a uznala své nedopatření, avšak pro velké obtíže se záměnou barev na znacích v monarchii i v zahraničí setrvala u provedeného erbu. Moravanům samozřejmě povolila, aby se řídili privilegiem z r. 1462.

Spory o symbolické barvy Moravy přineslo r. 1848 české národní obrození, jehož povědomí pronikalo na Moravu a snažilo se na Moravě prosadit stejné národní barvy s Čechami, resp. barvy slovanské. Tak i zástupci Čechů z Moravy pochodovali na Slovanském sjezdu v Praze sice samostatně, ale pod vlajkou bílo-červeno-modrou. Rozdíl od slovanské trikolóry, kterou za svůj prapor přejalo Slovensko, tkvěl v tom, že modrá barva byla ve spodním pruhu, zatímco u slovanské trikolóry je v prostředním. Na Moravě se však ve shodě s privilegiem z r. 1462. císařsko-královským potvrzením z r. 1628 a uznáním dvorské kanceláře z r. 1838 prosazovala trikolóra zlato-červeno-modrá. Jako výsledek staletého historického vývoje hájil tuto skutečnost zejména A. V. Šembera, ač původem Čech. Tato „opovázlivost“, jak tento projev moravské identity označila protektorsky žurnalistika v Čechách, našla ovšem kladnou odezvu v moravském zemském sněmu téhož roku, kde „slovanští“ (jak se tehdy říkalo) poslanci z moravského venkova měli vůči moravské patriotické šlechtě naprostou většinu. Proto se tento sněm

nazývá a těž selským sněmem. A právě tento sněm to byl, který v nové ústavě Moravského markrabství schválil i článek o zemském znaku a barvách: „Země moravská podrží, dosavadní (!) svůj erb zemský, totiž orlici vpravo hledící, v poli modrém a červeno-zlatě kostkovanou. Zemské barvy jsou zlata a červená.“ Na základě toho žádal pak moravský zemský výbor r. 1849 znovu, aby v císařském znaku se příslušně změnila bílá barva v kostkování orlice se zlatou. Rakouské ministerstvo vnitra poukázalo však na zahraniční obtíže při změně barev podobně jako dvorská kancelář r. 1838. Není ovšem pravdou, že zlato (žluto)-červené barvy prosazovali na Moravě Němci, jak se někdy tvrdí z národně českých hledisek. Nejde též o německé barvy, kde by pak měla být i černá, a nutno podotknout, že žlutá a červená barva je státním symbolem např. Španělska a v různých kombinacích s modrou dále Andory, Belgie, Bolívie, Rumunska nebo Venezuely. Žlutou a červenou má na svém praporu konečně i Praha, a ta je přece česká. V r. 1888 ministerstvo vnitra odpovědělo na novou žádost o změnu barev moravského znaku v císařském erbu podobně jako r. 1849 a dvorská kancelář r. 1838. Ministerstvo souhlasilo, aby se do konečného vyřízení žádosti o změnu barvy v erbu používaly na Moravě barvy podle privilegia z r. 1462. Zatímco historický vývoj zemských barev dospěl k zlaté (žluté) a červené, české národní hnutí se snažilo prosadit barvy shodné s Čechami, bílou a červenou, resp. barvy slovanské, tj. i modrou ve spodním pruhu. Nejsou to ovšem jen barvy slovanské, ale na svých praporech je používá v různých kombinacích celá řada států, ať jde např. o Nizozemsko, Francii, Jugoslávii, Lucembursko, Thajsko nebo Spojené Státy a mnoho dalších zemí.

Zákon Československé republiky z r. 1920, vycházející z koncepce jednoho československého národa a jeho české větve v Čechách, na Moravě a ve Slezsku zařadil do středního a velkého znaku státu též znak Moravy, a to v souladu s barvami moravské orlice v císařském rakouském erbu a s přehlednutím barev uzákoněných na Moravě v době markrabství. Znak Moravy byl dosti úsporně určen takto: „Na modrém štítě vpravo hledící orlice s čelenkou, stříbrně a červeně šachovaná“. V r. 1968 na základě nacionální koncepce dvojfederace se ve znaku státu znak Moravy neobjevil vůbec. Heraldicky tak vznikl dojem, jakoby Moravy nebyla součástí Československa. V r. 1990 byl uzákoněn velký znak České republiky. V něm je v pravém horním rohu umístěn i znak Moravy: stříbrně (bíle) a červeně šachovaná orlice v modrém poli se zlatou královskou korunou a zlatou zbrojí. Zmíníme-li se ještě o bílo-červeném praporu republiky, vlastně praporu Čech, je zřejmé, že při volbě barev převládá český nacionální princip. Na překážku tomuto pojetí je pak ovšem znak slezský a slezské barvy zlatá (žlutá) a černá.

Jaké zemské barvy a jaký zemský znak by pak měla mít Morava, uskuteční-li se zemská samospráva nebo spolkové republikové uspořádání Československa na základě ne už nacionálního, ale na základě demokratického občanského principu? Má se na Moravě užívat bílo-červeno-modrá trikolora nebo uzákonit znovu ty barvy, ke kterým historicky dospěla zemská samospráva už v minulém století? Znakem zůstane nepochybně orlice, má však být stříbrně (bíle) a červeně kostkovaná nebo mají mít kostky barvu zlatou (žlutou) a červenou v souladu s kdysi uzákoněnými barvami země? Nelze přitom nevidět, že používání zlato (žluto) – červených praporů se stalo v povědomí občanů opět symbolem Moravy a běžně jsou používány moravskými iniciativami. Problém barev příštích symbolů Moravy zůstane zřejmě předmětem až demokratického rozhodování svobodných občanů Moravy a jimi zvolených samosprávných zemských či republikových orgánů.

Doc. dr. LUBOMÍR HAVLÍK, DrSc.